

Załącznik
do uchwały Nr CCCIV/6005/2018
Zarządu Województwa Lubelskiego
z dnia 2 października 2018 r.

**Raport z monitoringu Wojewódzkiego Programu na Rzecz Osób
Starszych na lata 2016-2020 za 2017 rok**

Lublin, październik 2018

Wprowadzenie	3
Metodologia monitoringu.....	4
Obszar I Zdrowie, profilaktyka	5
Obszar II System wsparcia – infrastruktura i usługi socjalne	7
Obszar III Aktywność i udział w życiu społecznym osób starszych	13
Obszar IV Aktywność zawodowa osób 50+	19
Obszar V Bezpieczeństwo	20
Wnioski i rekomendacje.....	24
Spis tabel.....	26
Spis wykresów.....	26

Wprowadzenie

Zjawisko starzenia się społeczeństwa jest obserwowane od wielu lat. Struktura ludności według wieku w województwie lubelskim zmienia się z roku na rok. Maleje liczba dzieci i młodzieży, a wzrasta liczba ludności w starszych rocznikach. Przyczyną tych zmian jest przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych”, a także obserwowany od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku spadek dzietności kobiet oraz wydłużenie się przeciętnego czasu trwania życia. W wyniku zachodzących zmian demograficznych liczba osób młodych w wieku poniżej 20 roku życia w ujęciu rocznym zmalała o 1,0% z 426,3 tys. w 2016 roku do 421,9 tys. w końcu 2017 r., natomiast liczba osób w wieku 65 lat i więcej wzrosła o 2,8% z 360,7 tys. do 370,6 tys. Na 100 osób w wieku poniżej 20 roku życia przypadało 88 osób w wieku 65 lat i więcej, podczas gdy w 2016 roku było 85 osób.

Z danych GUS wynika, że liczba osób powyżej 60 roku życia wzrasta systematycznie, zarówno w kraju jak i w województwie lubelskim. W kraju osoby powyżej 60 roku życia stanowią 24,2% ogółu ludności.

W województwie lubelskim osoby powyżej 60 lat stanowią 24,6% mieszkańców województwa (522 049 osób w 2017 r., 510 184 osób w 2016 r., w 2015 r. - 497 939, w 2013 r. - 408 423). Najliczniejszą grupę tworzą osoby w przedziale wiekowym 70 i więcej lat - ponad 47% ogółu osób w wieku 60 i więcej lat. Kolejnym przedziałem jest przedział wiekowy 60 – 64 lata i stanowi on 23% ogółu osób w wieku 60 i więcej lat. Najmniej liczną grupę tworzą osoby w wieku 65 – 69 lat.

Działania zmierzające do poprawy jakości życia osób starszych zajmują szczególne miejsce w polityce samorządu województwa lubelskiego. Wynikają one m.in. z ustawy o pomocy społecznej, Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego oraz Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Doprecyzowaniem i uszczegółowieniem zapisów Strategii w obszarze Starzejące się społeczeństwo jest **Wojewódzki Program na Rzecz Osób Starszych na lata 2016-2020**, który został przyjęty uchwałą Zarządu Województwa Lubelskiego nr LXXIII/1526/2015 z dnia 22 grudnia 2015 r. Program ten jest kontynuacją Programu, który obejmował lata 2013-2015. Opracowanie Programu poprzedzone było monitoringiem działań w zakresie realizacji Wojewódzkiego Programu na Rzecz Osób Starszych na lata 2013-2015.

Głównym celem Wojewódzkiego Programu na rzecz Osób Starszych jest poprawa jakości życia i funkcjonowania osób starszych oraz rozwój działań na rzecz integracji międzypokoleniowej i udziału osób starszych w życiu społecznym i zawodowym.

Swoim zakresem obejmuje on pięć obszarów problemowych: zdrowie i profilaktyka, system wsparcia – infrastruktura i usługi socjalne, aktywność i udział w życiu społecznym osób starszych, aktywność zawodowa osób 50+ oraz bezpieczeństwo. W ramach wyżej wymienionych obszarów zostały wyznaczone cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań.

Program ma charakter interdyscyplinarny, a jego wdrażanie wymaga współpracy administracji rządowej i samorządowej oraz wielu partnerów tj.: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, instytucji naukowych, instytucji oświaty, kultury i edukacji, jednostek służby zdrowia, organizacji społecznych, a także podmiotów zajmujących się aktywizacją zawodową i społeczną.

I. Metodologia monitoringu

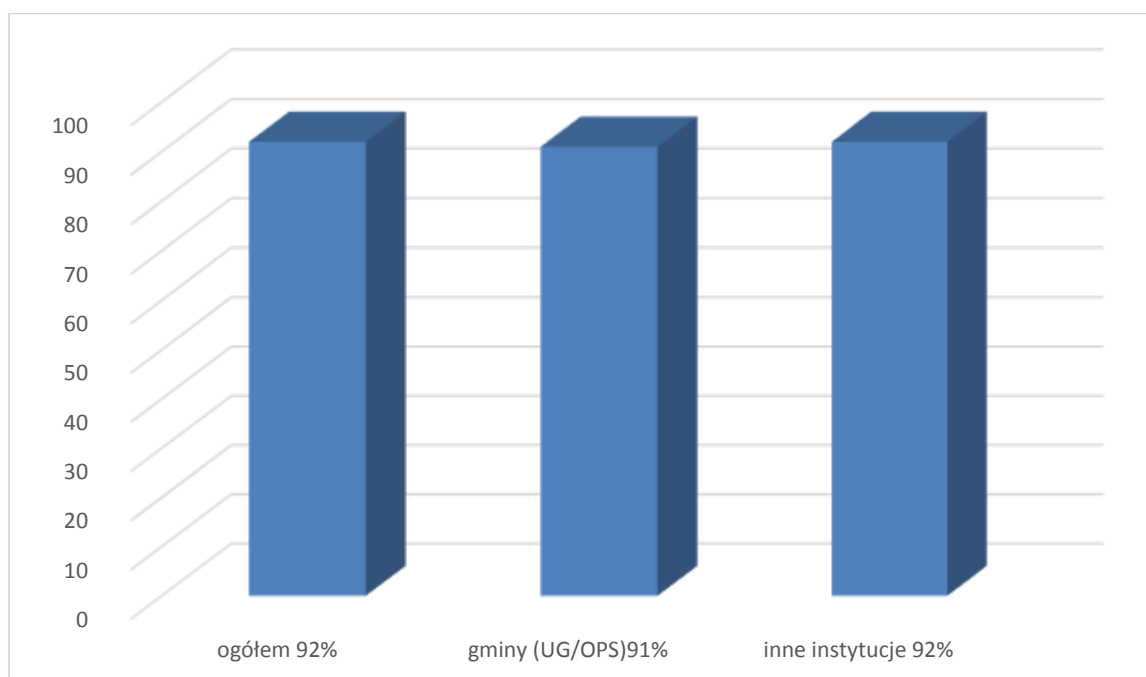
Zgodnie z zapisami Wojewódzkiego Programu na Rzecz Osób Starszych na lata 2016 – 2020 za monitoring Programu odpowiedzialny jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

Niniejszy raport został opracowany na podstawie danych za rok 2017 otrzymanych od jednostek samorządu terytorialnego oraz instytucji mających wpływ na kreowanie i realizację polityki senioralnej, sprawozdań oraz analizy badań własnych.

Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusze ankiet opracowane na potrzeby monitoringu Programu. Kwestionariusze ankiet zostały skonstruowane adekwatnie do rodzaju zadań realizowanych przez jednostki. Obejmowały one zbiór wskaźników dostosowanych do zakresu ich działania. Ankiety przesłano drogą pocztową w maju 2018 r.

Ostatecznie, w monitoringu wzięło udział 221 instytucji, w tym: 195 gminnych/miejskich ośrodków pomocy społecznej (ops) oraz 24 inne jednostki (Wydział Zdrowia Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, Narodowy Fundusz Zdrowia, Lubelska Izba Lekarska, Departament Kultury, Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie, powiatowe urzędy pracy).

Wykres nr 1. Poziom zwrotu ankiet monitorujących (ujęcie %)

Źródło: Opracowanie własne

W Programie określono cele główne i szczegółowe, a ocena stopnia ich realizacji monitorowana jest za pomocą wskaźników.

Obszar I: Zdrowie, profilaktyka

W ramach tego obszaru realizowane są działania zmierzające do **poprawy jakości i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej** poprzez rozwój specjalistycznej opieki geriatrycznej w województwie lubelskim ukierunkowanej na poprawę diagnostyki leczenia i rehabilitacji.

Materiał opracowano na podstawie danych uzyskanych z Lubelskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ) oraz Wydziału Zdrowia Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, a także Lubelskiej Izby Lekarskiej.

Tabela nr 1. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze: Zdrowie, profilaktyka

Wskaźnik	Wskaźnik bazowy stan na 2014 r. (lub ostatni dostępny)	Wskaźnik 2016 r.	Wskaźnik 2017 r.	Wskaźnik docelowy
1. Liczba poradni geriatrycznych.	18 (wszystkie zarejestrowane) w tym 3 posiadające kontrakt z NFZ	19 (wszystkie zarejestrowane) w tym 3 posiadające kontrakt z NFZ	18 (wszystkie zarejestrowane) w tym 3 posiadające kontrakt z NFZ	10
2. Liczba lekarzy specjalistów w zakresie geriatry	24	40	35	50
3. Liczba oddziałów geriatrycznych.	6	6	6	10
4. Liczba programów profilaktycznych skierowanych do osób starszych.	10	0	0	15
5. Liczba zakładów opiekuńczo-leczniczych	18	29	36	20
6. Wysokość nakładów NFZ na opiekę geriatryczną w województwie lubelskim	35 405 929,41 zł	13 724 029,00 zł.	11 971 443,00 zł	Wzrost o 10%
7. Liczba osób objętych opieką hospicyjną domową	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	2 058 osób	2 205	3 000

8. Wysokość kontraktu na opieką hospicyjną domową	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	6 599 293,00 zł	10 156 039,00 zł	7 000 000
9. Liczba osób objętych długoterminową opieką domową pielęgniarczą	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	3 023 osób	3 335 osób	3 500 osób
10. Liczba łóżek geriatrycznych	104	128	199	150
11. Liczba dziennych domów senior wigor realizujących usługi rehabilitacyjne	0	0	0	24
12. Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjnych.	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	0	1	3
13. Liczba szkoleń dla lekarzy i personelu medycznego dotyczących opieki zdrowotnej nad starszym pacjentem	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	0	0	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z NFZ Lubelski Oddział Wojewódzki w Lublinie, Wydziału Zdrowia Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, Lubelskiej Izby Lekarskiej

Geriatrycja jest dziedziną medycyny zajmującą się profilaktyką, leczeniem i rehabilitacją chorych w podeszłym wieku. Dolegliwości osób starszych związane są zarówno z istniejącymi chorobami przewlekłymi, jak również są konsekwencją procesów starzenia się organizmu. Działania geriatrycznej są ukierunkowane na profilaktykę przedwczesnego starzenia się i niedożywienia, stąd leczenie geriatryczne nie jest leczeniem określonej choroby, lecz oddziaływaniem na cały starzejący się organizm.

Odzwiedzcieniem zasobów w obszarze opieki geriatrycznej jest liczba aktywnych zawodowo lekarzy geriatrów, szpitalnych oddziałów geriatrycznych oraz liczba poradni geriatrycznych, jak również wielkość nakładów finansowych poniesionych na opiekę geriatryczną.

Na terenie województwa lubelskiego w 2017 r. zarejestrowanych było 18 poradni geriatrycznych z czego tylko 3 miały podpisany kontrakt z NFZ. Ambulatoryjna opieka specjalistyczna w zakresie geriatrycznej realizowana jest w trzech powiatach: parczewskim, włodawskim i zamojskim.

Ponadto w regionie funkcjonuje 6 oddziałów geriatrycznych, spośród których, tylko 3 funkcjonują jako oddziały szpitalne. Są to: Oddział Chorób Wewnętrznych z Pododdziałem Geriatrii w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym w Białej Podlaskiej oraz Oddziały Geriatrii w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Parczewie i we Włodawie. W porównaniu do 2016 r., w okresie objętym monitoringiem, zwiększyła się liczba osób objętych opieką hospicyjną domową oraz liczba osób objętych długoterminową opieką domową pielęgniarstwa. Wzrosły również nakłady NFZ na zakontraktowane usługi w zakresie opieki hospicyjnej domowej i w 2017 r. ich wysokość (10 156 039,00 zł) była wyższa od wartości wskazanej we wskaźniku docelowym (7 000 000,00 zł).

Liczba łóżek na oddziałach geriatrycznych w 2017 r. wynosiła łącznie 199 i wzrosła w porównaniu do 2014 r. o 95 (104). W liczbie łóżek geriatrycznych ujęto wszystkie łóżka na oddziałach, na których kontraktowane są świadczenia w zakresie geriatry – hospitalizacja. W przypadku 2 podmiotów są to oddziały geriatryczne, w przypadku 3 – oddziały chorób wewnętrznych z geriatricą lub profilem geriatrycznym, w przypadku 1 podmiotu jest to oddział nefrologii, endokrynologii, nadciśnienia tętniczego i chorób wewnętrznych.

Lekarzy ze specjalizacją z zakresu geriatry we wszystkich umowach zawartych przez Lubelski Oddział Wojewódzki NFZ w 2017 r. było 43 (2014 r. - 17), natomiast w rejestrze Lubelskiej Izby Lekarskiej zarejestrowanych jest 34 lekarzy geriatrów.

Wysokość nakładów NFZ na opiekę geriatryczną w województwie lubelskim w 2017 r. była niższa niż w 2016 r. o 1 752 586 zł. Zgodnie z informacją NFZ wartość nakładów na świadczenia w tym zakresie dotyczy okresu styczeń – wrzesień. Od 1 października poradnie oraz oddziały geriatryczne znalazły się w „sieci szpitali” i podlegają finansowaniu w formie ryczałtu.

Tabela nr 2. Nakłady finansowe na świadczenia w zakresie geriatry

Zakres świadczeń	Rok 2016	Rok 2017
Świadczenia w zakresie geriatry	38 290,00 zł	28 703,00 zł
Geriatry – hospitalizacja	11 041 649,00 zł	8 405 677,00 zł
Świadczenia psychogeriatryczne	2 540 137,00 zł	2 903 462,00 zł
Świadczenia dzienne psychiatryczne geriatryczne	103 952,00 zł	633 601,00 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NFZ

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych konieczne jest podejmowanie dalszych działań w zakresie rozwoju specjalistycznej opieki zdrowotnej będącej odpowiedzią na zmiany demograficzne i rosnące zapotrzebowanie na świadczenia w zakresie opieki geriatrycznej.

Obszar II: System wsparcia – infrastruktura i usługi socjalne

Raport z monitoringu wdrażania niniejszego obszaru opracowano w oparciu o ankiety wypełnione przez ośrodki pomocy społecznej. Na potrzeby monitoringu skorzystano również z dostępnych sprawozdań m.in. Oceny Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS) za rok 2017.

Celem strategicznym tego obszaru jest **zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych.**

Powyższy cel strategiczny jest osiąganym poprzez realizację celów szczegółowych i zawartych w nich działań.

Tabela nr 3. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze: System wsparcia – infrastruktura i usługi socjalne

Wskaźnik	Wskaźnik bazowy stan na 2014 r. (lub ostatni dostępny)	Wskaźnik 2016	Wskaźnik 2017	Wskaźnik docelowy
1. Liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi.	3 427 (300 osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi)	4 828	5 266	Wzrost o 10%
2. Liczba pracowników instytucji pomocy społecznej, którzy podnieśli swoje kwalifikacje w zakresie problematyki osób starszych.	355	140	136 (dane na podstawie ankiet)	Wzrost o 10%
3. Liczba placówek świadczących usługi na rzecz osób starszych	110	158 z ankiet (283 ze wszystkich źródeł bez zol)	293 (dane na podstawie ankiet)	150
4. Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania publiczne z zakresu pomocy społecznej na rzecz osób starszych.	42	34 ankiety 7 ROPS	78 (gminy) 5 ROPS	50
5. Liczba podmiotów ekonomii społecznej świadczących usługi dla osób starszych	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	24	108 (dane na podstawie ankiet z ops)	30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2017 r.

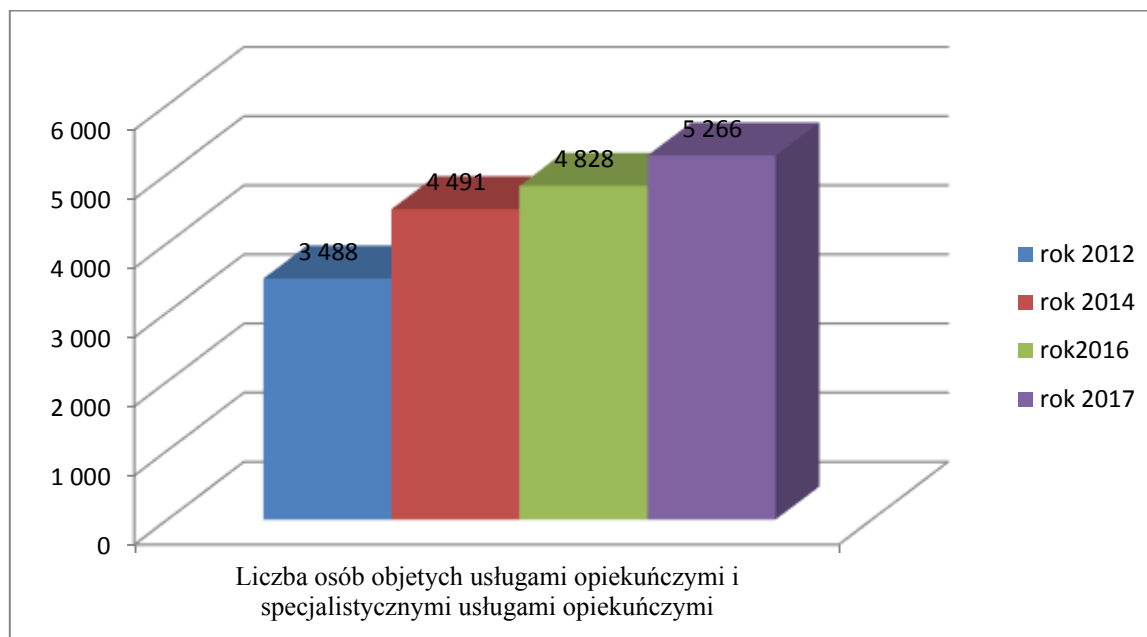
Jednym z celów szczegółowych obszaru II jest **wsparcie osób starszych funkcjonujących w środowisku.** Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez podnoszenie jakości i dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, a także tworzenie placówek wspierających osoby starsze w ich środowisku (dienne domy pomocy, kluby, świetlice środowiskowe, mieszkania chronione i inne).

Organizowanie oraz świadczenie usług opiekuńczych jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym, finansowanym ze środków własnych gmin. Jest to forma wspierania osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy

innych osób. Zgodnie z danymi uzyskanymi z ośrodków pomocy społecznej usługami opiekuńczymi, w tym również specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w 2017 r. objęto 5 266 osób, tj. o 438 osób więcej niż w 2016 r.(4 828 osób).

Wykres nr 2. Liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet z ops za 2017 rok

Z danych z OZPS za 2017 r. wynika, że w 40 gminach naszego województwa ta forma pomocy nie jest realizowana (najwięcej gmin nie realizuje usług opiekuńczych w powiecie zamojskim – 5 i w powiecie janowskim – 4).

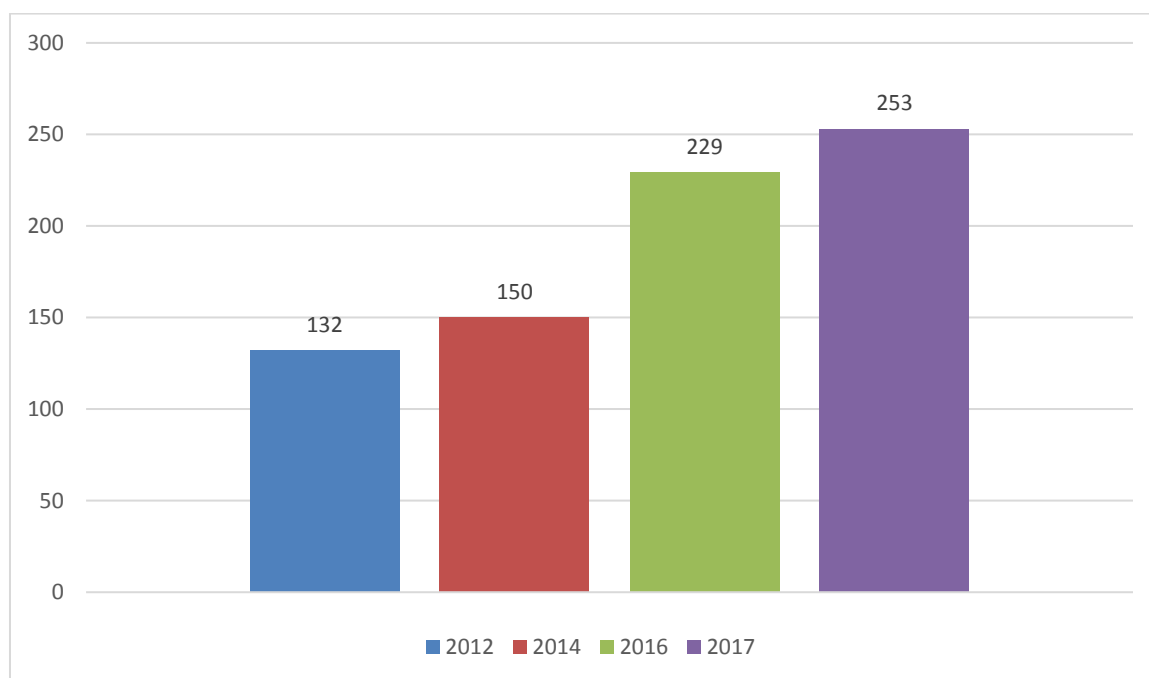
W obszarze wsparcia osób starszych funkcjonujących w środowisku bardzo ważną rolę aktywizującą spełniają różnego rodzaju placówki wsparcia dziennego takie jak: domy pomocy, mieszkania chronione, kluby seniora.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, **dienne domy pomocy** są ośrodkami wsparcia, które w formie pomocy półstacjonarnej realizują zadania służące utrzymaniu osoby w jej naturalnym środowisku. Odbiorcami usług oferowanych przez domy pomocy są osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność mają trudności w prowadzeniu gospodarstwa domowego lub przystosowaniu się do życia w miejscu zamieszkania i wymagają pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych.

Z ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej oraz analizy informacji z Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej dot. utworzonych placówek w ramach Programu „Senior+” wynika, że w 2017 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 20 dziennych domów pomocy społecznej, tj. o 4 więcej niż w 2016 r. Ta forma usług realizowana była przez następujące gminy: Włodawa (1), M. Zamość (1), M. Lublin (6), M. Chełm (1), Modliborzyce (1), Krasnystaw (1), Lubartów (1), Puchaczów, (1), Krzywdą (1) Świdnik (1), Tarnogród (1), M. Radzyń Podlaski (1), Gościeradów (1), Chodel (1), Józefów (1).

W województwie lubelskim funkcjonują również inne jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, oferujące codzienne wsparcie osobom starszym. Są to zarówno formy bardziej zorganizowane takie jak kluby seniora, koła gospodyń wiejskich czy uniwersytety trzeciego wieku, jak i mniej formalne tj.: koła i kluby zainteresowań działające najczęściej przy świetlicach wiejskich lub przy ośrodkach pomocy społecznej, a także grupy nieformalne. Zgodnie z Oceną Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2017 na terenie Lubelszczyzny w 2017 r. funkcjonowały 253 świetlice i kluby dla seniorów (w 2016 r. 229 świetlic i klubów dla seniorów). Na podstawie danych z poprzednich lat wynika, że placówek tego typu systematycznie przybywa. Niemniej jednak należy zauważyć, że 7% (15) spośród ankietowanych ośrodków pomocy społecznej nie wykazało funkcjonowania na terenie gmin usług skierowanych do osób starszych.

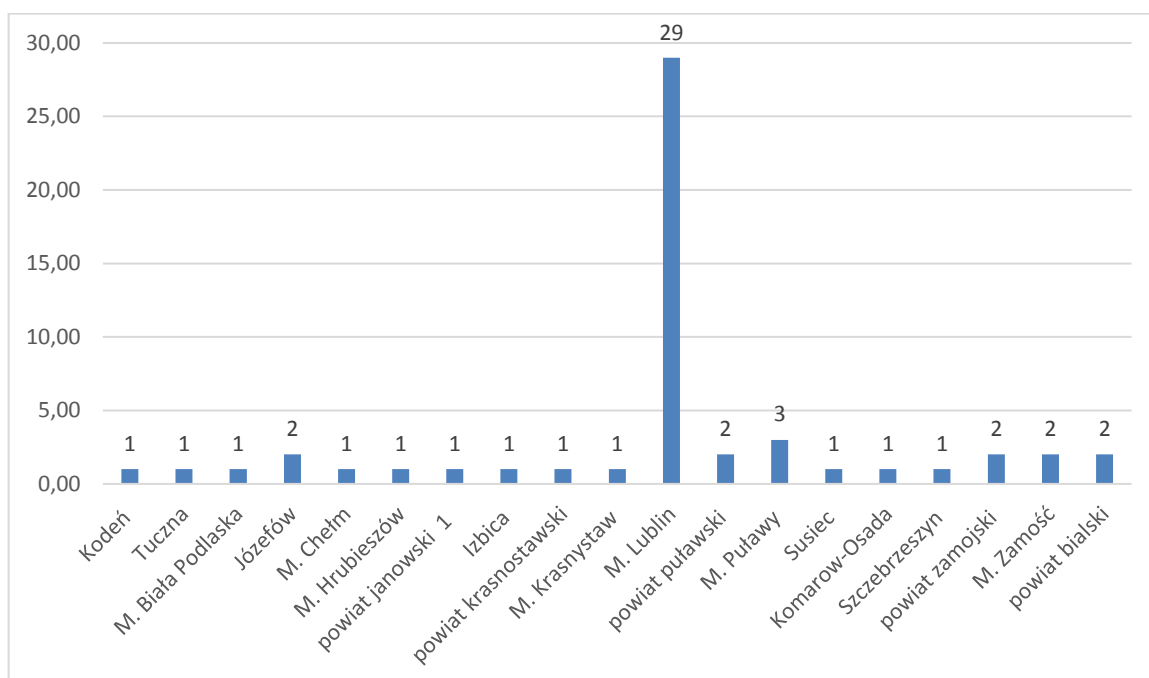
Wykres nr 3. Liczba świetlic i klubów dla seniorów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2017 r.

W 2017 r. gminy i powiaty wykazały funkcjonowanie 54 **mieszkań chronionych**, dysponowały one 328 miejscami, a korzystały z nich 263 osoby. Od 2014 roku liczba mieszkań utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie – w 2014 były 53 takie placówki, w 2015 – 52, w 2016 – 53.

Wykres 4. Mieszkania chronione

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2017 r.

Ankietowane ośrodki wykazały, że w 2017 roku na terenie województwa znajdowało się **26 mieszkań chronionych dla osób starszych** prowadzonych przez gminy: Tuczna, Józefów, M. Chełm, Krasnystaw, M. Lublin (18), M. Puławy, Susiec, Komarów Osada, Szczebrzeszyn. W 2016 r. na terenie województwa funkcjonowało 14 tego typu placówek.

Kolejnym celem w ramach powyższego obszaru jest **rozwój systemu opieki nad osobami starszymi nie mogącymi samodzielnie funkcjonować w swoim środowisku**.

Na terenie województwa lubelskiego w roku 2017 funkcjonowały ogółem 44 **domy pomocy społecznej (dps)**, w tym 20 przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych. Warto dodać, że 37 domów pomocy społecznej prowadzonych jest przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast 7 przez organizacje pozarządowe. W 2017 roku domy pomocy społecznej dysponowały 4 504 miejscami (w tym 1 934 dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych) tj. o 36 więcej niż w 2016 r., a korzystało z nich 4 381 osób.

Tabela nr 4. Liczba domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku oraz dla osób przewlekle somatycznie chorych

Powiat	liczba DPS	liczba miejsc statutowych
bialski	2	176
biłgorajski	1	80
chełmski	1	96
janowski	1	180
krasnostawski	0	0

kraśnicki	2	259
lubartowski	2	175
lubelski	0	0
łukowski	1	35
parczewski	0	0
rycki	1	55
świdnicki	0	0
tomaszowski	1	111
włodawski	1	201
zamojski	1	60
m. Lublin	6	506
ogółem	20	1 934

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie

Na terenie województwa nie funkcjonuje żaden **rodzinny dom pomocy społecznej**. Rodzinny dom pomocy stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie.

Kolejną formą opieki instytucjonalnej dla osób w podeszłym wieku wymagających specjalistycznej opieki medycznej są **zakłady opiekuńczo – lecznicze**. W regionie funkcjonuje 36 takich zakładów (dane NFZ) oraz 11 instytucji zajmujących się opieką nad pacjentem w terminalnym okresie choroby (**hospicja**).

Z danych z OZPS wynika, że liczba hospicjów w 2017 r. wyniosła 11 i zwiększyła się o 1 w stosunku do roku 2016. Hospicja znajdowały się w: M. Biała Podlaska, M. Biłgoraj, M. Chełm, M. Krasnystaw, M. Lubartów, M. Lublin (2 hospicja), M. Puławy, M. Włodawa, M. Dęblin oraz w gminie Łabunie w powiecie zamojskim.

W celu zapewnienia odpowiedniego poziomu usług socjalnych zaplanowano w Programie działania polegające na **podnoszeniu kwalifikacji zawodowych pracowników pomocy społecznej w zakresie potrzeb osób starszych**.

Z danych otrzymanych od ankietowanych ops wynika, że 136 pracowników pomocy społecznej podniosło swoje kwalifikacje w ww. zakresie. Ponadto Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie zorganizował szkolenie pt. „**Przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych**”. Szkolenie, w którym uczestniczyło 100 osób było adresowane do przedstawicieli instytucji, którzy zajmują się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w tym w szczególności do:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości,
- ochrony zdrowia,
- oświaty,

- organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy.

Samorząd województwa w ramach działań celu szczegółowego polegającego na **zwiększaniu roli organizacji pozarządowych w realizacji usług świadczonych na rzecz osób starszych** wspierał projekty skierowane do osób starszych realizowane przez organizacje pozarządowe udzielając dotacji w ramach **otwartych konkurów ofert**. W 2017 r. na zadanie: „Wspieranie funkcjonowania społecznego osób starszych (realizacja zadań wynikających z Wojewódzkiego Programu na Rzecz osób Starszych na lata 2016 – 2020)” została przeznaczona kwota - 40 000,00 zł. Wsparcie uzyskało 5 organizacji pozarządowych z terenu województwa lubelskiego.

Ponadto z danych otrzymanych od ankietowanych jednostek wynika, że na terenie województwa lubelskiego jednostki samorządu terytorialnego zleciły zadania publiczne z zakresu pomocy społecznej skierowane do osób starszych 78 organizacjom pozarządowym (w 2016 – 34), w tym 49 zadań zleciło Miasto Lublin.

Obszar III: Aktywność i udział w życiu społecznym osób starszych

Raport z wdrażania niniejszego obszaru opracowano w oparciu o ankiety i tabele wypełnione przez ośrodki pomocy społecznej, a także informacje uzyskane z Departamentu Kultury, Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie.

Celem strategicznym tego obszaru jest **rozwój aktywności społecznej, kulturalnej i edukacyjnej osób starszych**

Tabela nr 5. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze: Aktywność i udział w życiu społecznym osób starszych

Wskaźnik	Wskaźnik bazowy stan na 2014 r. (lub ostatni dostępny)	Wskaźnik 2016 r.	Wskaźnik 2017 r.	Wskaźnik docelowy
1. Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych.	231	221 (ankiety)	390	250
2. Liczba zrealizowanych programów i projektów w zakresie aktywizacji osób starszych.	143	100	157	150
3. Liczba wolontariuszy powyżej 50 roku życia.	230	274	386	250
4. Liczba grup samopomocowych.	20	35	61	25
5. Liczba wolontariuszy działających na rzecz osób starszych.	529	255	561	550
6. Liczba lokalnych programów na rzecz osób starszych	Wskaźnik zostanie określony po	39	80	50

	pierwszym monitoringu			
7. Liczba gminnych i powiatowych rad seniorów	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	22	23	30
8. Liczba festiwali i przeglądów twórczości osób starszych	194	165	422	200
9. Liczba uniwersytetów trzeciego wieku.	20	18 ankiety	24	23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych z ośrodków pomocy społecznej

Cel szczegółowy - „Wzrost aktywności osób starszych w życiu społecznym” był realizowany poprzez działania polegające na **tworzeniu i wspieraniu organizacji działających na rzecz aktywizacji osób starszych**. Według danych otrzymanych od 195 gmin na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje 390 organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych (w 2016 r. 200 gmin wykazało funkcjonowanie 221 organizacji).

Pobudzeniu aktywności seniorów mają służyć również **programy i projekty** skierowane do osób starszych. Zgodnie z danymi otrzymanymi na potrzeby niniejszego monitoringu wynika, że na terenie województwa zrealizowano 157 (o 57 więcej niż w roku 2016) programów i projektów skierowanych do tej grupy społecznej.

Bardzo ważną rolę w procesie aktywizacji seniorów w życiu społecznym odgrywa **wolontariat** oraz działanie grup samopomocowych wśród osób starszych. Z danych otrzymanych od ankietowanych ośrodków pomocy społecznej wynika, że w 2017 r. na terenie województwa w działalność wolontarystyczną zaangażowanych było 386 osób powyżej 50 roku życia (w 2016 r. - 274 wolontariuszy). Należy zauważyć, że w porównaniu do roku 2016 zwiększyła się również liczba grup samopomocowych (z 35 do 61) oraz wolontariuszy działających na rzecz osób starszych (z 255 do 561). Osiągnięte w 2017 r. wartości tych wskaźników są wyższe od wskaźników docelowych.

Osoby starsze to ogromny potencjał, który może i powinien być wykorzystany przez organizacje pozarządowe i społeczności lokalne. To przede wszystkim nieocenione źródło tak zwanej wiedzy pragmatycznej, czyli wiedzy budowanej na podstawie długoletnich życiowych i zawodowych doświadczeń. To także umiejętności praktyczne, przydatne innym oraz czas, który osoby starsze mogą poświęcić na pracę w organizacji pozarządowej czy społeczności lokalnej.

Realne włączenie we współdecydowanie o lokalnych sprawach istotnych dla seniorów stwarza uregulowana w art. 5c ustawy o samorządzie gminnym instytucja gminnych rad seniorów. W 2017 r. na terenie województwa funkcjonowały 23 gminne rady seniorów.

W ramach realizacji powyższego celu strategicznego **wspierano również istniejące i nowo powstające formy aktywizacji osób starszych** (uniwersytety trzeciego wieku, kluby seniora, domy dziennego pobytu, koła hobbistyczne) m.in. w ramach udzielanych dotacji z budżetu województwa lubelskiego. Celem tych działań było promowanie w środowisku seniorów form aktywnego spędzania czasu wolnego oraz zdrowego stylu życia, rozwój usług

edukacyjnych adresowanych do osób starszych oraz zwiększenie oferty usług rekreacyjnych, mających na celu rozwój zainteresowań środowiska seniorów.

Działaniami w zakresie aktywizacji osób starszych w województwie zajmuje się szereg podmiotów: jednostki samorządu terytorialnego, ośrodki kultury, biblioteki, szkoły, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe (w tym organizacje seniorskie, uniwersytety III wieku), grupy nieformalne.

Jedną z najpopularniejszych oraz najbardziej istotnych form edukacji i aktywizacji osób starszych są uniwersytety trzeciego wieku.

Na terenie województwa funkcjonuje Lubelski Uniwersytet III Wiek z 10 filiami oraz 13 innych uniwersytetów trzeciego wieku. Ponadto przy Domu Kultury LSM w Lublinie prowadzi działalność Lubelski Uniwersytet II Wiek. Zgodnie z danymi zawartymi w ankietach na terenie 24 jednostek samorządu terytorialnego funkcjonowały uniwersytety III wieku. Dużą aktywnością wykazują się również miejskie i gminne ośrodki kultury wraz z bibliotekami.

Pobudzeniu aktywności kulturalnej seniorów miały służyć również różnego rodzaju **przedsięwzięcia kulturalne kierowane do tej grupy.**

Ankietowane ośrodki pomocy społecznej wskazały, że w 2017 r. na terenie 60 gmin (spośród 195, które udzieliły odpowiedzi) zorganizowano 422 festiwale i przeglądy twórczości osób starszych. W 2016 r. gminy wykazały 165 takich wydarzeń.

Instytucje kulturalne podległe samorządowi województwa lubelskiego realizowały w 2017 r. następujące działania skierowane do seniorów:

Muzeum Lubelskie w Lublinie realizuje jak co roku różnorodne działania na rzecz osób starszych. Przede wszystkim odbywają się w instytucji zajęcia dla studentów Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wiek. Od wielu lat działa Zespół Wiedzy o Sztuce, który w roku 2017 liczył ok.170 osób – zajęcia odbywały się w każdy czwartek w roku akademickim dla dwóch grup. W ramach liczącej 50 osób Sekcji Muzealnej, która powstała kilka lat temu, odbyło się 25 spotkań. Muzeum uczestniczy również w akcjach organizowanych dla seniorów w Lublinie, m.in. w Lubelskich Dniach Seniora. W wykładach – „700 lat Lublina” i „Unikatowe freski bizantyńsko-ruskie w Kaplicy Trójcy Świętej” wzięło udział ok. 80 osób. W ramach akcji „60+Kultura”, organizowanej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego seniorzy mogli zwiedzać całe Muzeum bezpłatnie. Przez cały rok osoby starsze mogą zwiedzać ekspozycje muzealne i Kaplicę Zamkową, korzystając z „biletu dla seniora” w cenie 4 zł. Muzeum Lubelskie w Lublinie w 2017 roku uzyskało, podobnie jak w poprzednich latach, tytuł „Miejsca Przyjaznego Dla Seniorów”.

Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym (MNKD) posiada bogatą ofertę dla osób starszych. Składają się na nią: bezpłatne udostępnianie wystaw w ramach akcji „Weekend dla Seniorów”, bezpłatne udostępnianie ekspozycji czasowych i stałych, bezpłatne warsztaty edukacyjne w ramach muzealnych wydarzeń światowych (np. Dzień Wolnej Sztuki) i ogólnopolskich (np. Noc Muzeów). Muzeum współpracuje z licznymi oddziałami Uniwersytetu Trzeciego Wiek (m.in. w Puławach, Lublinie, Świdniku). Oddział literacki MNKD – Dom Kuncewiczów regularnie organizuje spotkania autorskie, spektakle teatralne, warsztaty, skierowane przede wszystkim do osób starszych. Ma także w ofercie edukacyjnej lekcje muzealne i zwiedzania tematyczne. Oddział promuje twórczość literacką seniorów, amatorsko

zajmujących się pisaniem wierszy i prozy, gości członków Stowarzyszenia Literatów Polskich i Związku Literatów Polskich (najliczniej działają w nich seniorzy).

Wydarzenia organizowane na rzecz seniorów przez Muzeum, Oddział Dom Kuncewiczów:

- Zjazd członków Fundacji Kuncewiczów - frekwencja ok. 50 osób.
- Warsztaty Stowarzyszenia Autorów Polskich – prowadzenie przez członków SAP (seniorzy) warsztatów dla uczniów okolicznych szkół (16 zajęć z udziałem 245 uczniów) oraz inauguracja I Ślamy Poetyckiego z ich udziałem – frekwencja na Ślamie 30 osób.
- Współpraca ze Stowarzyszeniem Schillingówka/Piaseczno – organizacja widowiska poetyckiego „Ona i On”- frekwencja 50 osób.
- Współpraca z Danutą Sękalską, emerytowaną dziennikarką i tłumaczką, współudział w Świącie Marii - frekwencja 30 osób (głównie seniorzy).
- Udział MNKD w akcji „Weekend dla seniora” - frekwencja 87 osób.
- Promocja antologii Kazimierskie Spotkania Literackie – Stowarzyszenie Autorów Polskich (seniorzy) o/ Kielce - frekwencja ok. 30 osób (seniorzy).
- Pozyskanie grantu/opracowanie i druk przewodnika literackiego Kazimierz Dwóch Księżyców szlakiem Marii i Jerzego Kuncewiczów w ramach projektu „Adamed dla Seniora” (przewodnik udostępniany seniorom – ilość 4 tysiące egzemplarzy; dostępna aplikacja elektroniczna – do pobrania ze strony MNKD); cykliczne organizowanie bezpłatnych spacerów dla seniorów szlakiem przewodnika – w inauguracjach wzięło udział ok. 90 osób (głównie seniorów).
- Wykłady dla Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Kozienicach, Piasecznie, Warszawie (łącznie uczestniczyło 180 seniorów).
- Udział w inauguracji roku akademickiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Poniatowej. Zorganizowanie prelekcji dla seniorów pt. „Wisła Dzika Rzeka - dziedzictwo przyrodnicze doliny Wisły” - frekwencja ok. 42 osoby.
- Podpisanie umowy o współpracy nr MNKD 2/2017 ze Stowarzyszeniem Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Świdniku. Umowa dotyczy współpracy w zakresie wspólnej organizacji przedsięwzięć o charakterze kulturalnym, artystycznym i naukowym.

Teatr im. Juliusza Osterwy w Lublinie w sezonie artystycznym 2017 prowadził warsztaty dla seniorów. Seniorzy byli częstymi gośćmi na spektaklach, chętnie uczestniczyli we wszelkiego rodzaju akcjach organizowanych przez instytucję, np. z okazji Walentynek „Walentynekowy zawrót głowy” - poezja o tematyce miłosnej czytana była przez aktorów Teatru, a występ uświetnił zespół wokalny „Sine Nomine” z MDK w Lublinie. Seniorzy brali udział w Narodowym czytaniu „Wesela” S. Wyspiańskiego oraz w wieczorze wspomnień z okazji „7 dni na 700-lecie Lublina”, wieczór prowadzili emerytowani aktorzy. W ofercie Teatru na wszystkie spektakle są bilety ulgowe, które przysługują emerytom, rencistom - dodatkowo kilka razy w sezonie grane były spektakle dla seniorów – osób, które ukończyły 60 lat i były one w cenie 22 zł. W Teatrze honoruje się Lubelską Kartę Seniora.

Teatr Muzyczny w Lublinie prowadzi sprzedaż biletów ulgowych dla seniorów na spektakle grane w siedzibie Teatru. Lubelska Karta Seniora upoważnia seniorów do zakupu tańszych biletów na spektakle. Teatr posiada certyfikat „Miejsce przyjazne seniorom”.

Filharmonia Lubelska im. Henryka Wieniawskiego w Lublinie statutowo podejmuje działania na rzecz seniorów. Filharmonia jest miejscem przyjaznym także dla osób niepełnosprawnych, posiada infrastrukturę do przyjmowania osób z niepełnosprawnościami motorycznymi. Instytucja od kilku lat owocnie współpracuje z Lubelskim Centrum Aktywności Obywatelskiej w Lublinie. Bierze czynny udział w akcji „Miejsce Przyjazne Seniorom”. W 2017 roku pracownicy Filharmonii zaangażowani byli m. in. w VI Lubelskie Dni Seniora. Z tej okazji został zorganizowany koncert „Złote Przeboje Krzysztofa Krawczyka”. Uroczystości towarzyszyło wręczenie Medali 700 – lecia Lublina osobom i organizacjom wyjątkowo zaangażowanym w działania senioralne. Filharmonia posiada również specjalną ofertę cenową dla seniorów – tańsze bilety na wszystkie koncerty repertuarowe, akceptuje Lubelską Kartę Seniora, daje zniżki osobom z uprawnieniami kombatanckimi. Na koncerty symfoniczne, kameralne, szczególnie letnie koncerty festiwalowe w ramach Festiwalu Spotkań Kultur „Caper Lublinensis” systematycznie zapraszani są pensjonariusze Domów Pomocy Społecznej, m.in. „Kalina”, „Betania” w Lublinie, mieszkańcy domów wspólnotowych prowadzonych przez Fundację „Między nami” z Krężnicy Jarej i Stowarzyszenie Emaus. Zintensyfikowano również współpracę z Domem Pomocy Społecznej w Żułowie, który zajmuje się opieką głównie starszych, ociemniałych kobiet. Także w przyszłym sezonie Filharmonia Lubelska planuje wydarzenia artystyczne dedykowane seniorom.

Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie w 2017 roku zorganizował następujące festiwale i przeglądy twórczości osób starszych:

- ✓ Szkoła Superbabci i Superdziadka: wykłady, warsztaty dla uczestników Szkoły, warsztaty dla dzieci, działalność teatryku „Bajarka”;
- ✓ Lubelskie Dni Seniora, w ramach których odbyły się: występ teatru „Bajarka”- Klub SUPERBABCY i SUPERDZIADKA; wystawa prac uczestników Pracowni Plastycznej i Technik Różnych DPS im. Roba Inja w Świdniku;
- ✓ XVIII Jesienny Przegląd Twórczości Artystycznej Seniorów: eliminacje międzypowiatowe w miastach: Zamość, Kąkolewnica, Lublin, Hrubieszów, Dęblin, Chełm, koncert finałowy odbył się w Dęblinie;
- ✓ XIII Wojewódzki Przegląd Rękodziela i Twórczości Plastycznej Seniorów i Osób Niepełnosprawnych.;
- ✓ Widowisko z Tańcem za Pan Brat - Tancerze z Lublina Swojemu Miastu.

Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie corocznie otrzymuje nagrodę - certyfikat „Miejsce Przyjazne Seniorom” przyznawany przez Prezydenta Miasta Lublin oraz Radę Seniorów Miasta Lublin. Świadczy on o wysokiej jakości działaniach uwzględniających potrzeby osób starszych, jak i stwarzaniu atmosfery, w której osoby starsze czują się miło i swobodnie.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie (WBP) prowadziła dla seniorów Klub Literacki "U Hieronima", który ma formułę cotygodniowych godzinnych (w miesiącach wrzesień-maj) spotkań o charakterze wykładowym. Opiekę merytoryczną nad Klubem sprawują: Towarzystwo Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. W roku 2017 zorganizowano 30 spotkań, w których wzięło udział 734 uczestników.

Wykłady prowadzili głównie pracownicy Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II, a także pracownicy lubelskich instytucji kultury. W roku 2017 - w ramach stałej współpracy - zorganizowano również spotkanie WBP dla słuchaczy Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku - filia w Radzynie Podlaskim (zwiedzanie wystawy kościuszkowskiej w Dworcu Kościuszków, pokaz filmu o WBP i pokaz zbiorów specjalnych Biblioteki). Seniorzy są stałymi uczestnikami spotkań autorskich i promocji książek organizowanych przez WBP, a także zwiedzają regularnie - z przewodnikiem - wystawy organizowane w instytucji.

Centrum Spotkania Kultur w Lublinie (CSK) - program wydarzeń kulturalnych w roku 2017 tworzony był z myślą o potrzebach szerokich grup odbiorców. Seniorzy mogli skorzystać ze zniżek m.in. w ramach Lubelskiej Karty Seniora. Posiadacze Karty mieli prawo do zniżki w postaci biletów ulgowych na wydarzenia, których organizatorem było CSK lub zniżki w wysokości 10% na wydarzenia, na które nie jest prowadzona sprzedaż biletów ulgowych.

Zniżka była dostępna przy następujących wydarzeniach:

- Wystawa „Doświadczyc Japonii” z kolekcji Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie,
- Widowisko sceniczne „Zakochani w Lublinie – 700 lat Miasta Lublin,”
- Międzynarodowy Konkurs Wokalny im. Antoniny Campi z Miklaszewiczów – Koncert Finałowy,
- Wystawa „Bohdan Butenko: Plakaty”,
- Koncert jazzowy “Gary Guthman – Solar Eclipse”,
- Koncert jazzowy „Wojtek Mazolewski – Chaos pełen idei”,
- „Przejścia” Spektakl teatru tańca według baletów Igora Strawińskiego, Wydział Teatru Tańca w Bytomiu PWST w Krakowie, Lubelski Teatr Tańca, Black O!Range Productions (Kijów, Ukraina),
- Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena | Koncerty Belcea Quartet - IV Kwartet smyczkowy K. Pendereckiego, Javier Perianes i Deutsche Radio Philharmonie Saarbrücken, Yu-Chien Tseng i Hong Kong Sinfonietta oraz Państwowa Orkiestra Młodzieżowa Armenii,
- Festiwal Scenografii i Kostiumów „Scena w Budowie”: Gala finałowa, spektakle „Fahrenheit 451”, „Lament. Pamięci Tadeusza Różewicza”, „Kumernis” wraz z wystawą Andrzej Kreutz-Majewski,
- Taniec współczesny „Horses in the sky” Kibbutz Contemporary Dance Company. Wydarzenie organizowane wspólnie z Lubelskim Teatrem Tańca,
- Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej KODY Piotr Tabakiernik „Monachomachia”. Wydarzenie organizowane wspólnie z Ośrodkiem Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”,
- Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej KODY Ignacy Zalewski „Missa sine nomine”. Wydarzenie organizowane wspólnie z Ośrodkiem Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”,
- Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej KODY Morton Feldman „Patterns in a Chromatic Field”. Wydarzenie organizowane wspólnie z Ośrodkiem Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”,
- Festiwal Tradycji i Awangardy Muzycznej KODY Aleksander Kościów, Kronos Quartet ZMSMT „Wesele Lubelskie”. Wydarzenie organizowane wspólnie z Ośrodkiem Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża”,

- Koncert YAAKOV LEMMER I FILHARMONICY LUBELSCY,
- Opera „Umarłe Miasto” Teatr Wielki – Opera Narodowa w Warszawie,
- Spektakl teatralny „Gorset” reż. Leszek Mądzik,
- Koncert jazzowy grupy Łoskot,
- Spektakl teatru tańca „Last work” Batsheva Dance Company. Wydarzenie organizowane wspólnie z Lubelskim Teatrem Tańca,
- Spektakl teatru tańca „Venezuela” Batsheva Dance Company. Wydarzenie organizowane wspólnie z Lubelskim Teatrem Tańca,
- Telewizyjny koncert symfoniczny „Genocyd. Tryptyk o kanonie nadziei” Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Lubelskiej.

W CSK odbywają się cykliczne oprowadzania po budynku dedykowane seniorom, np. oprowadzanie członków Klubu Seniora z miejscowości Podhorce czy członków Klubu Seniora Okręgowej Izby Radców Prawnych. Centrum Spotkania Kultur w Lublinie jest partnerem Fundacji tu obok, organizatora „Spotkania z miastem na Wieniawie” (Projekt jest realizowany w ramach „Programu Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów”).

Pobudzeniu działań skierowanych do seniorów w środowisku lokalnym służy m.in. realizacja programów na rzecz osób starszych oraz tworzenie w gminach i powiatach rad seniorów. Programy lokalne na rzecz seniorów w 2017 r. spośród 195 ośrodków pomocy społecznej biorących udział w badaniu realizowało 80 jednostek. W 2016 r. 36 samorządów posiadało program na rzecz seniorów, natomiast na terenie 22 funkcjonowały rady seniorów (21 gminnych i 1 powiatowa).

Najczęściej podejmowane działania na terenie gmin z obszaru aktywizacji oraz rozwoju zainteresowań to oferty turystyczno – rekreacyjne, zajęcia rękodzielnicze i artystyczne, spotkania z ciekawymi osobami, zajęcia ruchowe oraz inne zajęcia umożliwiające rozwój hobby, a także imprezy integracyjne.

Obszar IV Aktywność zawodowa osób 50+

Raport z wdrażania niniejszego obszaru opracowano w oparciu o ankiety i informacje uzyskane z powiatowych urzędów pracy.

Tabela nr 6. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze: Aktywność zawodowa osób 50+

Wskaźnik	Wskaźnik bazowy stan na 2014 r. (lub ostatni dostępny)	Wskaźnik 2016 r.	Wskaźnik 2017 r.	Wskaźnik docelowy
1. Liczba osób korzystających z doradztwa zawodowego	5435	2 513	2 921	Wzrost o 10%
2. Liczba szkoleń zwiększających szanse na rynku pracy osób 50+	232	386	332	Wzrost o 10%

3. Liczba zawartych partnerstw/porozumień dotyczących działań na rzecz zatrudnienia osób 50+	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	0	55	1
--	--	---	----	---

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych z powiatowych urzędów pracy

Wzrost aktywności zawodowej osób starszych to cel strategiczny w obszarze IV Programu. Konieczność aktywizacji starszych pracowników wynika bezpośrednio z prognoz demograficznych polegających m.in. na zmniejszeniu liczebności kolejnych roczników wchodzących w wiek produkcyjny.

Za aktywizacją zawodową starszych pracobiorców przemawiają ponadto potrzeby rynku pracy, zwłaszcza w tych sektorach, w których doświadczenie zawodowe i cechy starszych wiekiem i dysponujących większym doświadczeniem zawodowym pracowników są szczególnie pożądane, a także konieczność zapewnienia dochodów umożliwiających godne życie na coraz dłużej trwający okres starości.

Osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia wymagają szczególnego wsparcia poprzez m.in. organizowane szkolenia, które umożliwiają podniesienie kwalifikacji i rozwój kompetencji w celu dostosowania do potrzeb rynku pracy.

Zgodnie z danymi otrzymanymi z powiatowych urzędów pracy w celu aktywizacji osób 50 + przeprowadzono 332 szkolenia zwiększające ich szanse na rynku pracy (2016 r. - 386 szkoleń). Natomiast z doradztwa zawodowego skorzystało 2921 osób tj. o 408 więcej niż w 2016 r. (2 513 osób). Doradztwo zawodowe było prowadzone w formie indywidualnych informacji zawodowych, indywidualnych porad zawodowych, grupowych informacji zawodowych oraz grupowych porad zawodowych.

Obszar V *Bezpieczeństwo*

Raport z wdrażania niniejszego obszaru opracowano w oparciu o ankiety i dane zamieszczone na stronie Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie, Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie oraz dane Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie.

Tabela nr 7. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze: Bezpieczeństwo

Wskaźnik	Wskaźnik bazowy stan na 2014 r. (lub ostatni dostępny)	Wskaźnik - 2016 r.	Wskaźnik 2017	Wskaźnik docelowy
1. Liczba informacji na stronie ROPS o kampaniach społecznych uwrażliwiających społeczeństwo na	3	0	1	15

problem przemocy o zasięgu ogólnopolskim				
2. Liczba konferencji/warsztatów/ szkoleń poświęconych problematyce przemocy wobec osób starszych	4	2*	1*	15
3. Liczba ośrodków udzielających bezpłatnych porad prawnych dla osób doświadczających przemocy	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	36	35	40
4. Liczba akcji informacyjnych dotyczących bezpieczeństwa osób starszych	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	9	15	15
5. Liczba osób starszych korzystających ze wsparcia w ramach pomocy społecznej	9 102	9 968	10 515	Wzrost o 10%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet i danych zamieszczonych na stronie Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie, Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie.

* 1) Szkolenia (3 – dniowe) pn. „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, dla 100 uczestników w czterech grupach szkoleniowych. Szkolenie adresowane do przedstawicieli instytucji, którzy zajmują się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie z terenu województwa lubelskiego, w tym w szczególności do: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, ochrony zdrowia, oświaty, organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy.

Celem strategicznym V obszaru jest zapobieganie zjawisku przemocy i dyskryminacji wobec osób starszych poprzez zapewnienie im bezpieczeństwa i przeciwdziałanie przemocy wobec nich.

Zapobieganie zjawisku przemocy wobec osób starszych jest bardzo ważnym zagadnieniem w starzejącym się społeczeństwie. Przemoc może być zdefiniowana jako pojedyncze lub powtarzające się działanie, lub brak odpowiedniego działania, występujące w jakiegokolwiek relacji, w której oczekuje się zaufania, a która powoduje krzywdę bądź cierpienie osoby starszej. Może ona przybierać różne formy: przemocy fizycznej, psychicznej, emocjonalnej, finansowej, a także może mieć formę intencjonalnego lub nieintencjonalnego zaniedbania.

Przyczyn wykluczenia osób starszych należy upatrywać w fakcie, że większość społeczeństw nastawiona jest na gospodarkę rynkową, której uczestnikami są przede wszystkim osoby aktywne zawodowo, natomiast osoby starsze wiekiem znajdują się poza

sferą tej działalności. Dyskryminacja tych osób wynika z ich trudności w dostosowaniu się do gwałtownego postępu technologicznego i zmian cywilizacyjnych.

Uwarunkowanie przemocy wobec osób starszych ma charakter wielowymiarowy. Dwoma formami instytucji, w których najczęściej dochodzi do przemocy, są rodzina (środowisko rodzinne) oraz instytucje opieki. Czynnikiem ryzyka będącymi przyczyną wystąpienia aktów przemocy wobec osoby starszej są m.in.: zły stan zdrowia i zaburzenia funkcjonalne u osoby starszej, uzależnienie od substancji psychoaktywnych ze strony opiekuna, zależność sprawcy od ofiary przemocy, wspólne zamieszkanie, czynniki zewnętrzne wywołujące stres, izolacja społeczna, historia rodziny¹.

Na terenie województwa funkcjonuje 35 ośrodków udzielających bezpłatnych porad prawnych dla osób doświadczających przemocy. Głównie są to ośrodki interwencji kryzysowej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie.

Mając na uwadze bezpieczeństwo osób starszych Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie prowadziła w 2017 roku następujące działania informacyjne:

- Nie każdy jest tym za kogo się podaje. Uwaga na oszustów - apel skierowany do osób starszych;
- „Z seniorami o bezpieczeństwie” – radcyńscy policjanci spotkali się z seniorami – słuchaczami Uniwersytetu III Wieku. Apelowali o czujność w kontaktach z osobami nieznanymi oraz przestrzegali przed oszustami. Wiele uwagi poświęcono również bezpieczeństwu w ruchu drogowym oraz znaczeniu elementów odblaskowych;
- Z profilaktyką wśród seniorów – spotkania prowadzone przez włodawskich policjantów w organizacjach zrzeszających seniorów, prezentacja spotu „Nie daj się oszukać- OSZUSTOM STOP”;
- Z seniorami o bezpieczeństwie – policjanci z Janowa Lubelskiego spotykali się z seniorami w ramach policyjnej akcji „OSZUSTOM STOP”.
- Z bankowcami o oszustwach na wnuczka – policjanci z Wydziału Prewencji KWP w Lublinie w ramach programu OSZUSTOM STOP spotkali się z pracownikami banków;
- Debata społeczna dotycząca poprawy stanu bezpieczeństwa na terenie miasta i gminy Tyszowce i Hrubieszów ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dot. bezpieczeństwa osób starszych;
- W ramach programu „OSZUSTOM STOP ”policjanci przeprowadzili szkolenie dla Stowarzyszenia ‘Mali bracia Ubogich”;
- Spotkanie w Środowiskowym Domu Samopomocy w Końskowoli w ramach akcji “Oszustom Stop”;
- Prelekcja dla uczestników „Dnia Seniora 2017” zorganizowanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie;
- „Porozmawiajmy o bezpieczeństwie – możesz mieć na nie wpływ” – debata społeczna poświęcona bezpieczeństwu na terenie powiatu włodawskiego.
- Z seniorami o bezpieczeństwie – spotkanie włodawskich policjantów z mieszkańcami Domu Pomocy Społecznej w Różance;

---

¹ red. Jaszczuk-Kuźmińska D., Michalska K., *Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych*, Wydawnictwo Edukacyjne PARAMEDIA, Warszawa 2010, s 51.

- „Aktywny senior, to zdrowy senior” – konferencja podsumowująca realizację projektu w Tomaszowie Lubelskim;
- Konferencja dla seniorów „Bezpieczny Senior” (Miasto Lublin);
- Debata społeczna w Gołębiu – „Porozmawiajmy o bezpieczeństwie - możesz mieć na nie wpływ.

Kolejnym celem strategicznym w ramach powyższego obszaru było zapewnienie bezpieczeństwa socjalno-bytowego osób starszych. W 2017 r. ze wsparcia w ramach pomocy społecznej skorzystało 10 515 osób (w 2016 - 9 968 osób) z terenu województwa. Zgodnie z danymi zawartymi w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej za 2017 rok w kolejnych latach widać tendencję wzrostową w zakresie liczby osób starszych korzystających z pomocy społecznej przy jednoczesnym zmniejszeniu się liczby korzystających w rocznikach młodszych.

Czynnikiem prognozującym jakość życia w wieku podeszłym – obok zdrowia – jest utrzymanie autonomii i kontroli nad własnym życiem. Samodzielność ludzi starszych oznacza zarówno samodzielność funkcjonalną w czynnościach dnia codziennego, samodzielność ekonomiczną, jak i możliwość kontrolowania własnego życia oraz podejmowania decyzji dotyczących własnej sytuacji życiowej.

Wzrost starości demograficznej przekłada się na zwiększenie potrzeb zdrowotno-opiekuńczych osób w starszym wieku, a tym samym zwiększenie nakładów finansowych na ochronę zdrowia i pomoc społeczną².

---

² Ibidem, s. 37.

Wnioski i rekomendacje

Wnioski	Rekomendacje
Obszar I Zdrowie, profilaktyka	
<p>Nieznacznie uległ poprawie dostęp do specjalistycznej opieki geriatrycznej, w szczególności zwiększyły się nakłady na opiekę hospicyjną domową. W porównaniu do 2016 r. zwiększyła się liczba łóżek geriatrycznych. Liczba poradni geriatrycznych posiadających kontrakt z NFZ pozostaje na tym samym poziomie. Starzenie się społeczeństw powoduje wzrost kosztów opieki medycznej i świadczeń socjalnych. Stanowi także wyzwanie organizacyjne dla całego systemu opieki zdrowotnej.</p>	<p>Podjęcie dalszych działań w zakresie rozwoju specjalistycznej opieki zdrowotnej będącej odpowiedzią na zmiany demograficzne i rosnące zapotrzebowanie na świadczenia w zakresie opieki geriatrycznej. Zwiększenie nakładów na opiekę geriatryczną. Budowanie skutecznego systemu opieki nad osobami w podeszłym wieku oraz sieci wsparcia dla ich rodzin.</p>
Obszar II System wsparcia – infrastruktura i usługi socjalne	
<p>Zaobserwowano wzrost instytucji zajmujących się aktywizacją seniorów oraz ich wsparciem w środowisku. Zwiększyła się liczba dziennych domów pomocy (Senior+) oraz świetlic i klubów seniora. Wzrósł również udział organizacji pozarządowych w realizacji usług na rzecz seniorów.</p>	<p>Wspieranie rozwoju środowiskowych form wsparcia seniorów, głównie na terenach wiejskich. Promowanie tworzenia rodzinnych domów pomocy, mieszkań chronionych. Zwiększanie dostępności do wysokiej jakości usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych.</p>
Obszar III Aktywność i udział w życiu społecznym osób starszych	
<p>Zaobserwowano dużą aktywność seniorów w obszarze kultury i edukacji (szczególnie na terenach miejskich). Wzrosła liczba projektów mających na celu aktywizację seniorów. Seniorzy zaangażowali się w grupy samopomocowe oraz wolontariat. Instytucje kultury, edukacji posiadały dużą</p>	<p>Promowanie działań aktywizujących osoby starsze, szczególnie na terenach wiejskich. Promowanie tworzenia Gminnych Rad Seniorów.</p>

ofertę skierowaną do seniorów. Liczba rad seniorów w stosunku do 2016 r. zwiększyła się tylko o 1 radę.	
Obszar IV Aktywność zawodowa osób 50+	
Działania zmierzające do wzmocnienia aktywności zawodowej były realizowane głównie jako szkolenia i doradztwo zawodowe. W porównaniu do 2016 r. wzrosła liczba osób objętych doradztwem zawodowym.	Wspieranie aktywności zawodowej osób starszych, w szczególności bezrobotnych.
Obszar V Bezpieczeństwo	
Podjęmowano działania zwiększające świadomość osób starszych na temat występujących zagrożeń, głównie poprzez poradnictwo oraz akcje informacyjne organizowane przez Policję.	Inicjowanie działań zmierzających do kreowania pozytywnych postaw zrozumienia i akceptacji wobec osób starszych. Kontynuowanie działań podnoszących wiedzę o niebezpieczeństwach zagrażających osobom starszym .

Spis Tabel

Tabela nr 1. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze : Zdrowie, profilaktyka	5
Tabela nr 2. Nakłady finansowe na świadczenia w zakresie geriatryi	7
Tabela nr 3. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze : System wsparcia – infrastruktura i usługi socjalne	8
Tabela nr 4. Liczba domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku oraz dla osób przewlekle somatycznie chorych	11
Tabela nr 5. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze: Aktywność i udział w życiu społecznym osób starszych	13
Tabela nr 6. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze: Aktywność zawodowa osób 50+	19
Tabela nr 7. Wskaźniki osiągnięcia celu strategicznego w obszarze: Bezpieczeństwo	20

Spis Wykresów

Wykres nr 1. Poziom zwrotu ankiet monitorujących (ujęcie %)	4
Wykres nr 2. Liczba osób starszych objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi . usługami opiekuńczymi	9
Wykres nr 3 Liczba świetlic i klubów dla seniorów	10
Wykres nr 4. Mieszkania chronione	11